

שרשרת הדורות

SHARSHERET HADOKOT

כתב עת לחקר שורשי המשפחה

כרך ס' מס' 2

החברה הגניאלוגית הישראלית

ירושלים, מאי 1995

תוכן העניינים

	עמ'
דבר המערכת	.1
הודעה חשובה	.1
החברה ופרסומיה	.1
ההרצאות הבאות	.1
מכתב למערכת	.2
<u>הרצאות ששמענו</u>	.2
חברנו שמחה מנדלבוים - משפחת סלומון.	.2
חברתנו רות מרכוס - שרשי משפחתי בא"י.	.6
<u>מאמר אורח</u>	
יצחק שאול סנקר - מסע לשורשי משפחתי מבני ישראל - הודו.	.10
<u>משולחן העבודה של חברינו</u>	.12
ולרי לדיז'ינסקי - בחיפוש אחרי שורשי, חלק ב'.	.12
אביבה נאמן - מפגש משפחתי ב"שרשרת הדורות".	.13
לבנה דינרמן - כיצד התוודעתי אל החברה הגניאלוגית הישראלית.	.14
<u>לקט ידיעות</u>	.15
<u>ספרים חדשים בספרייתנו</u>	.16
<u>הפרסומים בגניאלוגיה יהודית בעולם</u>	
בגרמנית ובהולנדית.	.18
לקט מהעלונים באנגלית - הרולד לואין.	.XX

דבר המערכת

הרחבנו בעלון זה את יריעת המחקרים הגניאלוגיים היהודיים להודו מצד אחד ולברית המועצות לשעבר מצד שני, אבל יחד עם זה אנו מגישים גם שני מחקרים מעמיקים על משפחות וותיקות בארץ ישראל. חברים חדשים משתלבים בחברתנו ומוסרים על תחומי מחקריהם. נשמח לשתף בדרך זו חברים נוספים בפעילותנו בתחום הגניאלוגיה בארץ, כי זו אחת ממטרותינו החשובות. הביאו אורחים מעוניינים לפגישותינו.

בברכה,

יהויכין אילון, אסתר רמון ורות רגבי

הודעה חשובה

המורמונים הסכימו להוציא מרשימותיהם את קרבנות השואה היהודיים שהוכנסו בלי הסכמת בני משפחותיהם. פרטים על ההסכם ראה בעמ' I.

החברה ופרסומיה

"שרשרת הדורות" מוצא שלוש פעמים בשנה ע"י החברה הגניאלוגית הישראלית, רחוב הרב עוזיאל 50, ירושלים 96424, טל: 02-424147.
סימן הזיהוי הבינלאומי של העלון ISSN 0792-5751

חוברת "תולדות ומעשים" - 10 ש"ח ולחברים 5 ש"ח
חוברת "לבית אבותם" 3-4 - 20 ש"ח ולחברים 18 ש"ח
חוברת "לבית אבותם" 5-6 - 30 ש"ח ולחברים 28 ש"ח

דמי החבר לשנת תשנ"ה - 90 ש"ח. חשוב מאד שכל חברינו ישלמו את דמי החבר בהקדם האפשרי.

ההרצאות הבאות

תכנית פגישותינו עד סוף שנת פעילותנו בתשנ"ה:

יום ג' 25.4.1995	<u>חיים פרידמן</u> - השלמות להרצאה על צאצאי הגר"א. <u>מטילדה טג'ר</u> - חידושים במחקרי <u>ראובן נפתלי</u> - סיכום השאלונים על המחשבים. אסיפה כללית.
יום ד' 31.5.1995	<u>פרופ' פאול אלסברג</u> - נסיון אישי במחקר משפחתי.
יום ד' 28.6.1995	<u>ד"ר שלוה וייל</u> - התפתחות המשפחה בקרב בני ישראל, יהודי הודו.
יום ד' 19.7.1995	<u>חברנו אבי טרויטסמן</u> - מחקר גניאלוגי ומחשבים.

ההרצאות מתקיימות בבניין "מבקשי דרך", שד' ש"י עגנון 22, ירושלים בשעה 19.30.
הספריה פתוחה משעה 18.00.

מכתב למערכת

למאמרו של ידידי ד"ר פ. יעקבי "ראשיתה של משפחת רפפורט" בשרשרת הדורות 8/2 יורשה לי להעיר:

כפי שלמדוני רבותי, שם משפחה זה הוא צרוף של "הרופא מפורטו" ועדיין מצריך עיון האם בפורטו של פורטוגל או בעיר בשם זה באיטליה עסקינן.

הקשר בין "ראפ" לעורב הוא באמת מתחום הפולקלור. משחקי מלים ושעשועי לשון היו תמיד מסמני הפולקלור היהודי. בני משפחת אי"ש, שהם ר"ת של אייזנשטט, חתמו גם בשם "אפר", שהוא תרגומה של המלה מאידיש. אחד מבני משפחה זו קרא לספרו בהלכה "בורא מאורי אש". בדומה לכך אימצו משפחות אדלר את הנשר, אף כי מקור השם הוא Edler או "מיוחסי" במהדורה הספרדית. כיוצא באלה נהגה משפחת "גנסי" או "גנץ" לעטר מצבותיהם ב"אוז".

בבית הקברות היהודי בברליכנינגן במדינת ווירטמברג, שאני עוסק כעת בתעודו, מצאתי יוצאי פורטו. מעט ידוע לנו על כך שיהודים מפורטוגל הגיעו לא רק להולנד ולצפון גרמניה, אלא גם לדרומה. ועוד חשוב לענין זה אי"ה כעת חיה.

נפתלי בר-גיורא במברגר

הרצאות ששמענו

משפחת סלומון ד"ר שמחה מנדלבוים

משפחת סלומון חוגגת 200 שנה לעלייתה לארץ ישראל. היא המשפחה האשכנזית הותיקה והגדולה ביותר בארץ ישראל.

א. אבות המשפחה

1. אחד מאבות משפחת סלומון היה רבי שלמה מטולוצ'ין (Toloschin) שברוסיה הלבנה שהגיע לארץ לפני 200 שנה, בערב פסח תקנ"ד - 1794. רבי שלמה מטולוצ'ין היה תלמידו הבכיר של הגאון מוילנא (הגר"א) והיה היחיד מבין תלמידיו שהורשה לעלות לארץ ישראל עוד בחי הגר"א. (השיירה הראשונה של תלמידי הגר"א עלתה לארץ 11 שנה לאחר מכן, דהיינו בשנת תקס"ח - 1808).

כאשר פנו אל הגר"א ושאלו אותו מדוע הרשה לרבי שלמה לעלות לארץ ישראל בעוד שסרב להרשות זאת לאחרים, ענה: רבי שלמה הוא נשמה בלא גוף, לו יאתה לשבת בעיר הקדושה. מה שאין כן אתם ואנחנו, כולנו שנשמת א-ל חי בנו, עם הגוף ביחד, אי אפשר לנו לנסוע שמה בעתים הללו. רבי שלמה התיישב בחברון ושם נקבר.

2. אב המשפחה היה הרב אברהם שלמה זלמן צורף (הראש"ז), שהגיע לירושלים בשנת תקע"ב (1812). באותם הזמנים לא היתה רשות ליהודים אשכנזים לגור בירושלים עקב החובות שהשאיר רבי יהודה החסיד 100 שנה לפני כן. הראש"ז התחפש בבגדי יהודים ספרדים, והצליח להתיישב בירושלים ופתח חנות לצורפות, והתיידד עם הערבים ואנשי השלטון בירושלים. בדרך זו הצליח לקבל רשות מהשלטון ליהודים אשכנזים לגור בירושלים, ואז הקים את הקהילה האשכנזית הפרושית הראשונה בעיר הקודש, ודרכה גאל את השטח הנקרא שטח "חורבת רבי יהודה החסיד". הוא בנה בתי כנסת, תלמודי תורה, בית דין ומוסדות קהילה. זו היתה תחילתו של הישוב האשכנזי בירושלים, ותחילת בנין ארץ ישראל.

ב. המחקר ותוצאותיו

תחילת עבודת המחקר שלי היתה מקרית. קרוב משפחה שלי, עוה"ד יעקב סלומון, מצא בארכיונו של אביו חיים סלומון (שהיה בזמנו סגן ראש עיריית ירושלים), כתבי יד של הראש"ז, ובהם חידושי תורה. החלטתי לפרסם את הדברים, וכנספח חשבתי לנכון להוסיף את רשימת צאצאיו של הראש"ז. לתומי הערכתי שהמדובר בכ-500-1000 איש. כבר בתחילת העבודה התברר לי כי טעות היתה בידי. אחרי עבודה מאומצת שחזרתי את כל עץ המשפחה, איש איש לדורותיו ופעלו. את הרשימה הזו פרסמתי בשני ספרים: **עשרה דורות בארץ ישראל, כרך א', עשרה דורות בארץ ישראל, כרך ב'.**

תוצאות המחקר מעניינות לכשעצמן:

א. צאצאי הראש"ז מגיעים ללמעלה מ-16,000 איש.

ב. למעלה מ-95% מבני המשפחה גרים בארץ ישראל. עובדה זו אין לה אח ורע בתולדות העליה לישראל לדורותיה.

ג. מקורות המחקר

רוב המקורות ששימשו מחקר זה הינם מקורות חדשים שהתגלו רק בשנים האחרונות. ביניהם:

א. הארכיון של "ארגון הפקידים והאמרכלים" שהיה ארגון הצדקה המרכזי שעסק בישוב ארץ ישראל באותם הימים. הארכיון התגלה באקראי בארגו סגור שנמצא באחת מהתעלות של אמסטרדם, הולנד, לאחר שהושלך לשם כנראה עוד בימי השואה.

ב. ארכיון מונטיפיורי, שהועבר לאחרונה מעזבונו של השר משה מונטיפיורי בעיר ריימסגייט אל המוזיאון הבריטי, וחלקים ממנו צולמו במיקרופילם.

ג. ארכיון חברא קדישא בירושלים שמוחשב ועודכן לאחרונה.

הפרטים שלוקטו מהמקורות הנ"ל איפשרו לי לשחזר בפעם הראשונה את כל תולדות המשפחה לדורותיה. הפרטים שינו לא מעט אינפורמציה לא מדויקת שהועברה מדור לדור, ובין היתר פרטים שפורסמו בספר **שלושה דורות** שכתב ע"י בן המשפחה מרדכי סלומון, בחוברות גראיבסקי שהזכיר כמה מבני המשפחה וכן כרטסת של בני המשפחה שהכין בן המשפחה אריה לייב סלומון שנפטר לאחרונה.

אחרי שהגעתי לדורות הראשונים לא נותר אלא לעדכן את הענפים עד לדורנו אנו, וכן למצוא מספר ענפים שלא נמצא להם המשך. לשם כך נדרשו עוד מאות שיחות טלפון, עשרות פגישות ונסיעה של מספר חדשים לאנגליה, ארה"ב וקנדה. שם נוספו פרטים רבים ונתגלו אפיקים מעניינים, ובדרכים שונות ומשונות. כך כאילו הותרו הספיקות, והפאזל הגדול שכלל מאות משבצות ריקות, נתמלא תוכן.

כמה מהבעיות שנתגלו בהמשך המחקר ופתרוןן

א. השאלה הראשונה היתה לגבי בני הראש"ז - היכן ובאיזה סדר נולדו. בספר **שלושה דורות** נכתב שכל בניו של הראש"ז נולדו בקיז'דאן ושהוא הביא אותם לארץ ישראל. סדר הלידה היה: מרדכי, משה יצחק ומרים. המחקרים החדשים מראים כי הראש"ז הגיע לארץ בלי ילדים וכל ילדיו נולדו בארץ.

ב. הבעיה הקשה ביותר התעוררה בקשר לבת של הראש"ז:

מרדכי סלומון בספרו, **כותב שמרים היתה נשואה לאברהם יצחק טרכטנברג**. באותו ספר הוא מביא העתק מכתב מרדכי סלומון לראש"ז מאנגליה, לשם נסע כדי ללמוד את מלאכת הטוויה. הוא כותב: "שלום רב לאבי ולאמי, ולגיס המופלג המושלם אורי ונוות ביתו אחותי הצנועה מרים שתחי". מכאן אנו רואים שמרים היתה נשואה לאדם בשם אורי. בפספורט של הראש"ז שנתגלה, שמקורו נמצא כיום בארכיון ההיסטורי של עיריית ירושלים, גם כן נזכר השם אוריאל כמלווהו וחתנו של הראש"ז. אורי ואוריאל הינם בעצם אותו השם. בחיפוש אחר קברה של אותה מרים, התגלה שהיא קבורה על יד בן זוג בשם שמואל מרדכי מורשא. חקירה נוספת גילתה שמרים מעולם לא היתה נשואה לאברהם יצחק טרכטנברג, וכי הוא קבור ליד אשה בשם חיה נעכה, שהיתה הבת של **מרים ואוריאל**. מכאן התברר כי מרדכי סלומון טעה, ואברהם יצחק טרכטנברג לא היה נשוי למרים אלא לבתה של מרים.

פרטים אחרים על ענפים נוספים נודעו לי בדרכים שונות ומשונות כאילו איזו יד מכוונת היתה בדבר.

משפחת הריסון: יום אחד נסעתי בניו-ג'רסי ועברתי ליד העיר אליזבט. החלטתי לסטות מן הדרך כדי להתפלל תפילת מנחה במנין. נכנסתי לבית הכנסת ופגשתי במכר, ששאל אותי למעשי. סיפרתי לו על מחקרי. הוא הפגיש אותי עם שכנו, נתן רוזנשטיין העוסק בגניאלוגיה. הוא אמר לי שבעצם לא ידוע לו דבר על המשפחה אבל ביקש אותי שאבוא אל ביתו כי יש לו מספר מסמכים שאולי יעזרו לי. בביתו הראה לי מכתב שקיבל מאדם בשם אילי רבינוביץ מאוסטרליה, שכתב לו על אילן השרשים של משפחת הריסון. הוא גם הפנה אותי לעוד שני מקורות מעניינים. אחד מהם יהודי בשם גרינברג מניו ג'רסי, ממנו השגתי את אילן שרשי משפחת חיים סלומון. וגם הפנה אותי למוזיאון הבריטי שם נמצא הארכיון של מונטיפיורי. לשם נסעתי שבועיים לאחר מכן. כאשר פניתי במוזיאון למנהל הספרייה היהודית והסברתי לו שאני עוסק בחקר משפחת סלומון, הוא נפל עלי בחיבוקים ואמר: סלומון זה אני! התברר ששמו ברד היל, וגם הוא ממשפחת חיים סלומון. הוא עזר לי מאד באיסוף החומר ומסר לי העתק של מסמך נדיר - רשימת כל אנשי הקהילה הפרושית בירושלים שנמסרה למונטיפיורי ב-1851. ברשימה זו יש יותר שמות מאשר ברשימה של אנשי הקהילה במפקד מונטיפיורי. התברר שבמפקד מונטיפיורי הופיעו רק אלה שנהנו מעזרה כספית של מונטיפיורי, בעוד שברשימה זו הופיעו כל אנשי הקהילה.

משפחת טרכטנברג:

תחילה התקשרתי בטלפון עם כל האנשים העונים לשם טרכטנברג בירושלים, אבל התברר לי שכולם נמצאים כאן לא יותר מדור אחד או שנים. בראשון לציון גיליתי שבט שלם של בני משפחת טרכטנברג אבל גם הם אינם קשורים למשפחתי. שמחתי לשמוע מפי ידיד משפחה ותיק אברהם דינוביץ, המכיר רבים מבני ירושלים שהוא הכיר אדם בשם טרכטנברג במאפיית אנג'ל. דני אנג'ל מבעלי המאפייה סיפר לי שלפנים היתה לאדון טרכטנברג מאפיית לחם בשכונת בית ישראל. הוא רצה להרחיבה ובנה מאפיית קיטור בשכונת בית וגן, אבל הוא הסתבך בחובות ומכר את המאפייה לבעל החוב הגדול - ספק הקמח אנג'ל שהיה סבו של דני. אבל הוא לא יכל לאתר איש זה. בהמשך חיפושי נתקלתי בגברת ורשבסקי שמסרה לי שבמקרה שמעה במסיבת קוקטייל שפרופסור אמריקאי בשם ילין סיפר שמוצא משפחתו מירושלים ממשפחת טרכטנברג. הצלחתי לשוחח עם פרופסור זה מספר מילים לפני שובו. הוא מסר שהסבא שלו יעקב מיכל היה נשוי למרים ליבה ממשפחת שוב. לאחר חיפושים נוספים מצאתי, ושוב במקרה, את הרב ניסן שוב והוא ידע שמרים שוב היתה ממשפחת שוב אחרת. חשבתי כבר שהגעתי למבוי סתום ופתאום התברר שרב ניסן עצמו ממשפחת טרכטנברג כי סבתו היתה ממשפחת טרכטנברג. שאלתי אותו: האם ידוע לך שחיה לאה סבתך היתה ממשפחת סלומון? והוא אמר לי: לא, זה לא יכול להיות. בקשתי ממנו לחכות במשרדו בעיר העתיקה, והבאתי אליו את המסמכים בקשר לחיה לאה. כאשר ראה אותם אמר: כל חיי חשבתי שאני יודע משהו על משפחתי, וכעת מתברר לי שלא ידעתי דבר. אחרי מספר דקות אמר: שב, אתן לך כמה שמות של צאצאים. תוך עשר דקות הכתיב לי למעלה מ-400 שמות של בני משפחת טרכטנברג, מהם הגעתי ללמעלה מ-2000 צאצאים. כדי להשלים את התמונה אוסיף שהתקשרתי שוב אל הפרופסור וזרכו הגעתי לעוד כמה מאות צאצאים של משפחת טרכטנברג הגרים בארה"ב, וכן לצאצאים נוספים הגרים בכל הארץ, ביניהם השופט המחוזי טימור שעברת את שמו מטרטנברג לטימור.

איתור השבט האבוד

לאחר הדפסת הספר התגלו פה ושם עוד מעט צאצאים שלא ידעתי עליהם, ביניהם היתה איריס מילנר, כתבת העתון "הארץ". כאשר איתרתי אותה היא מאד התרגשה, מפני שידעה מעט מאד על בני משפחתה. הגעתי אליה דרך הרשימה של יונתן גרינברג מארה"ב הכותב במחקרו שלאיריס היה סבא בשם אריה לייב, ולו היתה אחות שושנה. לאחות זו היו ארבעה ילדים. יותר לא ידע עליהם. כאשר שאלתי את איריס מה ידוע לה על אותה שושנה, היא ענתה שזו טעות, שלדעתה לא היתה לאריה לייב שום אחות. למרות שלא יכולתי לקבל פרטים נוספים, לא ויתרתי על אותה שושנה. רשמתי אותה ואת ילדיה בספר, וליזם כתבתי "צאצאיה לא אותרו". זהו המקום היחיד בספר שכתבתי ליד ענף שלם הערה כזו. והנה עזר הקב"ה ואיריס מילנר, כאשר קבלה את העותק של הספר, התרגשה מאד וכתבה עליו כתבה גדולה בעתון. אחד הטלפונים הראשונים שקיבלתי מאנשים שקראו את הכתבה היה מעפרה בן ארצי שאמרה: אני הנכדה של שושנה, אחותו של אריה לייב. לא אספר לכם על התרגשותי. לאחר כמה ימים הגיעו למשרדי כמה ממשפחת אותה שושנה, עם תמונות משפחתיות וחומר על השבט האבוד. הפזל הושלם.

הופעת הכרך הראשון של ספרי עוררה התעוררות והתרגשות בלתי רגילה בקרב בני המשפחה. איש לא פילל את גודלה של המשפחה והסתעפותה. אנשים גילו לפתע כי אותו שכן שגר בביתם או ברחוב שנים רבות הוא... בן משפחה... אנשים גילו כי בעירם הקטנה גרים עוד עשרות מבני המשפחה. החלו האנשים מתקשרים זה עם זה ונפגשים זה עם זה. הופעת הספר גרמה לארגון כנסים משפחתיים בכל עיר ושם ארעו מחזות מרגשים ביותר. כאשר נודע הדבר כי עירית ירושלים עורכת קבלת פנים צנועה לרגל הופעת הספר החלו אנשים מתקשרים מכל רחבי הארץ כי ברצונם להשתתף. עקב זאת נאלצה העיריה לשנות את מקום קבלת הפנים מאולם קטן בבנין העיריה לאולם רחב ידיים בירושלים על מנת לאפשר לכל הבאים להשתתף. במפגש זה היה שתת קורת גג אחד התכנסו, אולי בפעם הראשונה בחייהם אנשי הישומר הצעיר עם אנשי "נטורי קרתא", שופטים עליונים עם עניים שכוחי יום... כלם בני משפחה אחת...

מפגשים אלו היו החוויה האמיתית שלי. היא הראתה עד כמה עבותות קשרי המשפחה טבועים בכל אחד ואחד מצאצאי הראשי וכי כל עמלי לא היה לשוא. עתה מתוכנן כנס עולמי של כל בני המשפחה.

באותו זמן, החלו בני המשפחה לחטט בכליהם ובמחסניהם ושם גילו תמונות עתיקות וכתבים שנכתבו על ידי זקניהם. בכתבים אלו נתגלו, זו בפעם הראשונה מחשבותיהם וערגותיהם האמיתיות של זקנינו. מציאת כתבים אלו דרבנה אותי להוציא לאור כרך שני ושלישי ובהם ריכזתי כל הכתבים של אבותינו. לכתבים אלו יש גם ערך ספרותי והסטורי רב.

ולבסוף, החומר שאספתי והספרים שהוצאתי הינם עבורי מפעל חיי. מאז היותי נער למדתי מאמי דבורה (לבית סלומון) שתחיה, לאהוב את המשפחה ואת שורשיה ופעמה בלבי הסקרנות לדעת כמה שאפשר עליה. עתה קרמה ערגתי עור וגידים וחלומי הפך למציאות. במציאות זו אני משתף את בני משפחתי וכל אוהבי ארץ ישראל והיה זה שכרי מכל עמלי.

ביבליוגרפיה

ג. קרסל, פותחי התקוה, ירושלים תשל"ו
י.מ. סלומון, יהודה וירושלים, גליונות א-י"ד ירושלים
יצחק בק, מגנזי קדם - תעודות ומקורות, ירושלים תשל"ז
מפקד יהודי ארץ ישראל תקצ"ט לפי כ"י מונטיפיורת ירושלים מרכז דינור תשמ"ז
מרדכי סלומון, שלשה דורות בירושלים, ירושלים תרצ"ט
פנחס גרייבסקי, זכרון לחובבים הראשונים, חוברות א-ל"ב ירושלים
פנקסי ארגון הפקידים והאמרכלים ירושלים ספריית יד בן צבי
שלמה מטאלאלטין, אבן שלמה, ירושלים תרל"א

הארכיון הציוני המרכזי, ירושלים
ארכיון החברה קדישא - פרושים, ירושלים
ארכיון כתבי יד, מוזיאון רוזנטל - יזה, אמסטרדם
המחלקה לכתבי יד בספריה הלאומית, האוניברסיטה העברית, ירושלים
ארכיון מונטיפיורי, יודאיקה, המוזיאון הבריטי, לונדון
ארכיון העיר, ירושלים
(ראה גם סקירת הספרים של שמואל אבן אור, עמ' 16-17).

שורשי משפחתי בארץ ישראל ד"ר רות מרכוס

לאחר פטירתם של הורי האהובים, תחילה אבי יצחק אלישברג ז"ל ביום 19.11.1982, ולאחר מכן אמי אהובה אלישברג ז"ל ביום 15.2.1987, הרגשתי חלל ריק. פתאום התברר לי, שיש לי מידע דל על משפחתי מצד אבי. ידעתי שסב-סבי מצד אבי הוא הרב מרדכי אלישברג, שנולד בשנת 1817 בצ'ייקישוק אשר בליטא, והיה מראשוני חובבי ציון וממקימי הציונות הדתית. הרב מרדכי אלישברג התפרסם בהיותו בין הרבנים הראשונים שהתירו את העבודה בשנת השמיטה. זכורים לי מעט סיפורים על המשפחה שאבי סיפר לי בילדותי, אך אין זה מעניינה של הרצאה זו לסקור את הידוע לי על משפחתי מצד אבי. כאין וכאפס היה המידע שלי על משפחתי מצד אמי. ידוע היה לי, שאמי נולדה בירושלים בשנת 1912 והתייתמה בהיותה כבת ארבע. בניגוד לאבי, סירבה אמי לספר על ילדותה אולי משום שהיתה זו ילדות קשה שעברה עליה בבית יתומות בירושלים לאחר מותם של הוריה. עם פטירתה של אמי ז"ל התעוררה אצלי הסקרנות לברר מי הם אבות משפחתי מצד אמי, מתי הגיעו לארץ ישראל וכמה דורות של יושבי הארץ עברו מאז ועד להולדתי. בהרצאה זו אסקור את המידע שצברתי מתוך מקורות הסטוריים ומזכרונות של בני משפחה. על שורשי משפחתי מצד אמי.

שורשי משפחת מצד סבי, אב-אמי:

סב-סבי מצד אמי נקרא בשם ר' ירמיה ב"ר מאיר מווילנא, והוא אבי משפחתנו בא"י. ר' ירמיה היה בין תלמידי הגאון מווילנא שעלו לארץ והתיישבו בצפת בעשור הראשון של המאה הי"ט. הוא עלה לא"י כנראה לפני 1808, שנה שבה החלה עלייה מסיבית של תלמידי הגר"א. ר' ירמיה מווילנא נמנה עם נכבדי עדת הפרושים בצפת. הוא חתום עם אחד-עשר זקני עדת הפרושים על "איגרת הכולל", שנחתמה בצפת בחודש אדר ב', שנת תקי"ע (1810). באיגרת זו תיארו ראשי קהילת הפרושים את המצב החמור של העדה בצפת. הם דרשו תמיכה כספית ליישוב האשכנזי וכן גם הגברת העליה לארץ ישראל. האיגרת ניתנה לר' ישראל משקלוב, שיצא בשליחות לארצות מזרח אירופה.

בשנים 1813-14 השתוללה בצפת מגיפה גדולה. המגיפה התפשטה מבית לבית, ומתוך כ-500 נפשות שהיו בצפת ניצלו כ-60. קיימת סברה שר' ירמיה נפטר במגיפה זו ונקבר בקבר אחים בצפת. מקום קבורתו אינו ידוע. יש לציין ששמו של ר' ירמיה ב"ר מאיר מווילנא אינו מופיע בחמשת המפקדים השונים של יהודי א"י שנערכו במאה הי"ט ביוזמתו של משה מונטיפיורי. קיימת גם סברה אחרת שלפיה ר' ירמיה ב"ר מאיר מווילנא שב למחוז ווילנא ונפטר שם.

בנו של ר' ירמיה ב"ר מאיר מווילנא נקרא בשר ר' אברהם מאיר והוא אב-סבי מצד אמי. את הביוגרפיה של ר' אברהם מאיר בניתי מתוך מידע שצברתי ממקורות הסטוריים ומזכרונות בני משפחה. מבין המקורות ההסטוריים, אציין את חמשת מיפקדי האוכלוסין שנערכו בשנים 1875, 1839, 1849, 1855, 1866, ביוזמתו של משה מונטיפיורי, שמהם קבלתי מידע על מקום ושנת הולדתו של אברהם מאיר. חוסר ההתאמה בין המפקדים השונים לגבי מקום ושנת הולדתו של ר' אברהם מאיר, הובילוני אל ההיסטוריון ד"ר מורגנשטרן שעזר לי ליישר את ההדורים ולבנות את דמותו מתוך מקורות הסטוריים, ועל כך נתונה לו תודתי.

תולדות חייו ותאור פעילותו של ר' אברהם מאיר בחיים הציבוריים של היישוב הישן:

ר' אברהם מאיר נולד בצפת להערכתו בשנת 1808. סברה אחרת היא, שאברהם מאיר נולד בוויילנא והגיע לצפת יחד עם אביו ר' ירמיה מווילנא, בהיותו תינוק. הוא כונה ביישוב בשם "זרע קודש", כי היה מראשוני הילדים האשכנזים שנולדו בארץ ישראל מאז עליית הפרושים. הילד אברהם מאיר היה בין עשרת משפחות העולים הראשונים שיצאו מצפת בשנת 1813 עם פרוץ המגיפה בגליל והתיישבו בירושלים. הוא הגיע לירושלים בהיותו כבן 5 יחד עם משפחותיהם של ר' שלמה פח-אבי משפחת רוזנטל, ר' אברהם שלמה זלמן צורף - אבי משפחת סלומון* ר' נתן נטע ב"ר מנחם מנדל משקלוב - אבי משפחת הלוי, רהלד, ומשפחות אחרות. בני משפחות אלה היו מחדשי היישוב האשכנזי בירושלים, שפסק במשך מאה השנים הקודמות מאז עליית תלמידי יהודה החסיד. המסיונר יוסף וולף, ששהה בירושלים בתחילת המאה הקודמת וניהל יומן, העיד שפגש בירושלים במארס 1822 בצעיר אברהם בן ירמיה שנולד להערכתו בשנת 1806. גם לונץ, חוקר א"י, הכיר את אברהם מאיר והזכיר באחד ממאמריו כי

* שמואל אבן אור (1995) משפחת סלומון, שרשרת הדורות, כרך ט', מס 1.

מחוסר מניין של אשכנזים בבית הכנסת של האשכנזים בירושלים, היה הילד אברהם מאיר משלים למניין כשבידו ספר תורה.

מפעלה העיקרי של קבוצת הפרושים שעלתה לירושלים בעשור השני של המאה הי"ט היה חזרת האשכנזים לחצר חורבת ר' יהודה החסיד ובנייתה מחדש של החצר. חצר ה"חורבה" כללה בזמנו בתים למגורים, בורות מים, מיקוואות, בית מדרש ובית כנסת גדול והוותה עבורם סמל לגירוש האשכנזים מירושלים. בנייתה מחדש סימלה עבורם את חידוש היישוב האשכנזי והוכיחה את כוונתם להתבסס בירושלים. לאחר קבלת פירמאן על ביטול חובות האשכנזים לערבים ולאחר קבלת רשיון לבניית "החצר" ובית הכנסת שבה, שלחו מנהיגי הפרושים שד"רים (שליחים) לארצות הגולה על מנת לגייס כספים. אברהם מאיר ב"ר ירמיה נשלח בשנת 1837 לגלילות ערי "וואליחיי ומונטייאן ובוגדאנייא עד ויין... על מנת לגייס כספים לשם בנין בית הכנסת הגדול". מתוך דברי הסיום של כתב השליחות, ניתן ללמוד על דמותו של ר' אברהם מאיר:

"הנה כי כן יברך גבר ירא ה' וראה בטוב ירושלים, השד"ר היקר ידי"ן החכם השלם והכולל בישראל להלל, המופלג בתורת ויראת ה' זר"ק (זרע קודש), הורתו ולידתו בקדושה כמוהר"ר אברהם מאיר הי"ו בהר"ר כמוהר"ר ירמיה זלה"ה מכוללנו". אברהם מאיר שהה בשליחות זו מספר שנים. קלף השדרות המקורי נמצא בזמנו בבית כנסת בשכונת "משכנות ישראל" ומוחזק היום בידי יהודי חרדי בירושלים.

אברהם מאיר היה פעיל בחיים הרוחניים והציבוריים של היישוב הישן. הוא נמנה עם ראשי עדת הפרושים וחתירתו מופיעה במספר מיסמכים, ביניהם מיסמך להקמת חברה לגמילות חסדים של כולל הפרושים משנת 1846. שמו מופיע גם בין נכבדי עדת הפרושים החתומים על פנייה שבה ממנים את משה מונטיפיורי לתפקיד של גבאי ופקיד כולל הפרושים באנגליה. כמו כן היה ממייסדי חברת התלמוד תורה וישיבת "עץ חיים" שנוסדה בשנת 1855. הוא היה אחד מארבעת המשגיחים בישיבת עץ חיים. מיסמכים שונים המעידים על פעילותו ומעורבותו בחיים הצבוריים של היישוב הישן בשנים 1837-1855 מופיעים בחוברת בשם "זרע קודש ונבטיו" שנכתבה על ידי ר. מרכוס ויצאה לאור בשנת 1990.

בשלושת מפקדי האוכלוסין הראשונים שנערכו בשנים 1839, 1849, 1855 מופיע אברהם מאיר בשם אברהם ב"ר ירמיה. במפקדים שנערכו בשנים 1866, 1875 הוא מופיע בשם אברהם מאיר ב"ר ירמיה. יתכן שהשם מאיר נוסף לו לאחר פטירת סבו (אב-אביו) ר' מאיר מווילנא. שם משפחתו של אברהם מאיר היה **ליפשעס**, שפירושו של ליפשה. יתכן, ששם אמו של אברהם מאיר היה ליפשה. על מצבתו מופיע השם: **אברהם ליפשעס**. השם ליפשעס שובש לליפשיץ. בספר היחס של משפחת ריבלין שנכתב על ידי אליעזר ריבלין, הוא מופיע בשם **אברהם מאיר ליפשיץ**. הוא מוזכר שם משום שאחת מבנותיו בשם שמחה טובא נישאה לאברהם בנימין ריבלין, שהיה מייסד ומנהל בית התבשיל הראשון בעיר העתיקה בירושלים.

פרק זמן ממחקרי עסקתי בבעייה הגניאלוגית של מציאת אחים ו/או אחיות של ר' אברהם מאיר ליפשעס ב"ר ירמיה מווילנא. עד עתה לא הצלחתי לקבל מידע וודאי בעניין זה. אעיר כאן, שברשימות וורשבסקי, שהיה מוכתאר עדת האשכנזים, מצאתי שיצחק בן זונדל סלאנט, אשתו חיה ב"ר ירמיה ובנם זונדל, עלו לא"י בשנות השבעים של המאה הקודמת. כנראה שיצחק סלאנט, הוא בנו בכורו של הרב זונדל סלאנט (1786-1865) חותנו של הרב שמואל סלאנט (1818-1909) ב"ר צבי מקיידאן. קיימת השערה, שחיה בת ר' ירמיה, שנולדה בעיירה סלאנט בשנת 1819 ונפטרה בירושלים בשנת 1886, היא אחותו של ר' אברהם מאיר.

אברהם מאיר ב"ר ירמיה מווילנא נשא אשה בהיותו נער כבן 14. אשתו הראשונה נקראה שרה ב"ר נתן נטע. שרה היתה מיילדת ועקרה. בשנת 1863 נפטרה שרה. אברהם מאיר שהיה כבן 55 נשא אשה שניה, צעירה ויפת-תואר בשם חנה-רחל ב"ר צבי, שמוצאה מהונגריה, כנראה מהעיירה סאטוראלאוהעל (Satoraljaújhely) הנמצאת על הגבול עם צ'כיה. ר' אברהם מאיר ואשתו חנה רחל, שכונתה חנה דה שיינה, גרו ברחוב חברון ברובע - וואד (העמק) אשר בעיר העתיקה. בהיות אברהם מאיר בא בימים, כשגילו קרוב ל-60, נולדו לו ולאשתו חנה רחל שלושה בנים, ביניהם סבי, ושלוש בנות. כנראה שבשלב זה של חייו פסקה פעילותו בחיים הציבוריים של היישוב, משום שהיה טרוד ועסוק בכלכלת בני משפחתו. לא מצאתי מסמכים המעידים על מעורבות ציבורית אחרי שנת 1860. במפקד האוכלוסין משנת 1864 נאמר שאברהם מאיר עסק בחלפנות כספים. מאוחר יותר איבד את כספו ונותר חסר כל. במפקד האוכלוסין משנת 1875 נאמר: "הישיש ר' אברהם מאיר. מעשיו ומלאכתו: תורתו אומנותו. הערות: עני, מטופל וזקן". אברהם מאיר נפטר בשנת 1881 ומקום קבורתו בחלקת הרבנים על

הר הזיתים. אשתו חנה נותרה עם ילדיה. היא מכרה בחנות מכולת בעיר העתיקה לכלכלת משפחתה. כמו כן שכרה חצרות מערבים והשכירה אותן לדיירים. חנה נפטרה ב-1904 ונקברה בבית העלמין בהר הזיתים.

הבן הבכור של אברהם מאיר וחנה רחל נקרא בשם שמעון, והוא אח-סבי. בפנקסי מוכתאר עדת האשכנזים מצאתי שמעון בן אברהם הופיע בכינוי וועקיר שוחט. יתכן שמעון היה מעורר (וועקר) את תושבי השכונה השכם בבוקר על מנת ללכת לתפילה בבית הכנסת, וכן גם היה שוחט. בתקופת מלחמת עולם ראשונה עזבו שמעון ואשתו, נחמה בת יהושע הרשל, את א"י, הצטרפו לבני אמו-חנה רחל, שגרו בהונגריה והקימו שם משפחה. כנראה שמשפחתו של שמעון נספתה בשואה. אין לי מידע על בניו וצאצאיו של שמעון. יש האומרים שחלק מבני משפחתו נפוצו לאוסטרליה. יש האומרים שאחד מבניו עלה לארץ בשנות ה-30 והצטרף לישיבה חרדית בירושלים. נסיתי לחפש בכיוונים שונים, אך עד כה ללא הצלחה.

אחיו של שמעון בן אברהם מאיר הוא **סבי שמואל לייב**. סבי מכר בחנות מכולת בעיר העתיקה. סבי נקרא בשם המשפחה: **ויגיסר**. ישנה השערה, שהשם ויגיסר הוא כינוי שמקורו במילה "גיסר", שפירושה: שופך, מוזג. יתכן שכונה בשם ויגיסר שפירושו מוזג היין, ובשלב מסוים האות נ' נשמטה מהמלה ויגיסר, שהפכה לויגיסר. יתכן שהכינוי ויגיסר הוצמד לאמו חנה, שאף היא מכרה בחנות מכולת. צאצאיו של סבי נקראו ונקראים בשם המשפחה ויגיסר. אחיותיו של סבי היו: שמחה טובא שנישאה לאברהם בנימין ריבלין, שהיה מייסד ומנהל בית התבשיל הראשון בעיר העתיקה, מלכה שנישאה ליוסף בן ישעיה קירשנבאום, שהיה מזכיר ועד איחוד חכמי ורבני הישיבות. האחיות הצעירה, שרה ביילה - נישאה לאברהם יצחק אפלמן, שהיה כורך ספרים בנחלת שבעה. בחוברת "זרע קודש ונבטיו" מופיעה רשימה של 437 צאצאים של סבי ושל שלושת אחיותיו. לפני כשנתיים נערך בבית התפוצות כנס משפחתי בהשתתפותם של כ-200 "נבטים" שנבטו מ"זרע קודש" - ר' אברהם מאיר.

שורשי משפחתי מצד סבתי, אם-אמי:

סבי ר' שמואל לייב ויגיסר נשא לאשה את סבתי רבקה אלטע בת ר' משה יהושע סלאנט. אב-סבתי, ר' משה יהושע ב"ר יעקב נולד בעיירה סלאנט בשנת 1824 ועלה לארץ ישראל עם אשתו הראשונה מהעיירה טעלז שבמחוז קובנה בשנות השבעים של המאה הקודמת. כאמור לעיל, באותה שנה עלו לארץ ישראל ר' יצחק סלאנט, אשתו חיה ב"ר ירמיה ובנו זונדל. אציון שלא מצאתי קשר משפחתי בין אב-סבתי משה יהושע סלאנט, לבין משפחת הרב זונדל סלאנט וחתנו הרב שמואל סלאנט ב"ר צבי מקיידאן. לאחר פטירתה של אשתו הראשונה, להערכתי בשנת 1877, נשא משה יהושע סלאנט אשה שניה צעירה בשם **הינדה חיינענא**, שהיא אם-סבתי.

הינדה חיינע היא בתו של מנדל לייב לגר מקיידאן שבמחוז קובנה. הינדה חיינע עלתה לא"י מהעיירה קיידאן יחד עם דודה - משה נטאנזון ואשתו רחל ב"ר צבי, להערכתי בשנת 1864, בהיותה ילדה כבת 13. בנם הצעיר של משה ורחל נטאנזון מקיידאן, נולד בירושלים בשנת 1866 ונקרא בשם נחום נטאנזון. נחום נטאנזון היה מייסד בית הספר לעיוורים בירושלים והוא היה חתנו של בן ציון זילברשטיין*, שהיה חלוץ סחר הנייר. הקשר בין משפחתי ומשפחת נטאנזון מקיידאן הובילני להשערה שמנדל לייב לגר - אביה של הינדה חיינע, ומשה נטאנזון - אביו של נחום נטאנזון, היו אחים - שניהם בני הרב נתן ב"ר משה מקיידאן.

הורי סבתי - משה יהושע סלאנט ואשתו הינדה חיינענא גרו בשכונת בתי מחסה. משה יהושע היה שמש וגבאי של בית המדרש בשכונת בתי מחסה. בבתי מחסה נולדו להם ארבע בנות ובן אחד. בתם הבכורה היא סבתי (אם-אמי) נולדה בשנת 1878 ונקראה בשם **רבקה אלטע**. ר' משה יהושע סלאנט נפטר בשנת 1903 ואשתו הינדה חיינענא נפטרה בשנת 1916. קברותיהם נמצאו בבית העלמין בהר הזיתים. ביתם בשכונת בתי מחסה נחרב במלחמת העצמאות. לאחר מלחמת ששת הימים נבנה על ההריסות ביתו של יגאל אלון, שר החוץ לשעבר. בכתבה שהופיעה לא מזמן בעיתון כל העיר של ירושלים נאמר שבית מפקד הפלמח יהפוך לגן של ש"ס. רשימת הצאצאים של מנדל לייב לגר מקיידאן - סב-סבתי מצד אמי, נמצאת בשלבי הכנה. אציון שארבעה בנים ובת צעירה של מנדל לייב לגר יצאו מקיידאן בשנות השבעים והשמונים של המאה הקודמת, היגרו לארה"ב ונקראו בשם המשפחה מנדלסון (בן של מנדל). קרובי משפחה בארה"ב אוספים מידע על הצאצאים שנפוצו לארה"ב.

* יובל אליצור (1944) שורשיו הירושלמים של ראובן זילברשטיין ז"ל, שרשרת הדורות. כרך ח', מס' 3.

סבתי רבקה אלטע בת ר' משה יהושע סלאנט וסבי שמואל לייב ויגיסר בן ר' אברהם מאיר ליפשעס התגוררו תחילה בעיר העתיקה. עם יציאתם מחוץ לחומות, הם עברו לשכונת מונטיפיורי ולאחר מכן לשכונת בית ישראל. סבי וסבתי נפטרו במגיפה שהשתוללה בארץ בתקופת מלחמת העולם הראשונה. הם הותירו ששה יתומים, ביניהם אמי אהובה ויגיסר, שהיתה כבת ארבע עם מותם של הוריה.

פרק זמן ממחקרי הוקדש לאיסוף מידע על בית היתומות שבו גדלו אמי ואחותה (דודתי) בילדותן בתקופת מלחמת העולם הראשונה. כפי שנאמר לעיל, אמי בהיותה בחיים מעולם לא הראתה לי את המקומות שבהם גדלה בילדותה. לאחר פטירתה עיינתי באוסף התעודות שהותירה ומצאתי שבית היתומות שבו התגוררה אמי בילדותה נקרא בשם "מעון לבנות ישראל". לאחר עיון בספרי ירושלים למדתי שהמעון נתמך ע"י חברת העזרה של יהודי גרמניה, ושכן ברחוב החבשים (היום רחוב אתיופיה). חשוב היה לי לאתר את המיבנה ברחוב אתיופיה שבו גדלה אמי בילדותה. לפני כארבע שנים, פניתי במכתב לאשה כבת 90 החיה בלוס אנג'לס, אשר היתה בזמנו חניכה במעון היתומות הכללי של וינגרטן ואחייכ עברה למעון לבנות ישראל והיתה שם למדריכה. בתשובתה אלי ספרה לי אותה אשה את סיפור המעון שפעל עד לשנת 1925. המרגש מכל היה, שאותה אשה זכרה את אמי ודודתי ושלחה לי שתי תמונות, שצולמו להערכתני בשנת 1916. בתמונה אחת מצולמות הבנות היתומות וביניהן אמי, הקטנה בבנות, שהיתה כבת ארבע. בתמונה השניה מופיע צילום של הבית ברחוב החבשים שבו שכן המעון. אמי מעולם לא ראתה את אותן תמונות. באותו יום ההלכתי לרחוב אתיופיה על מנת לאתר את המבנה שבו שכן המעון. זהיתי את הבית ברחוב אתיופיה 8. הסתובבתי בחצר ובחדר המדרגות שוב ושוב, ורק אז חשתי שגיליתי את סוד ילדותה של אמי...

אמי למדה בבית לבנות למל. לאחר מכן למדה בגימנסיה הריאלית (מגמה מסחרית) בירושלים. מקודם נקראה הגימנסיה בשם: בית הספר למסחר. בידי תעודה של אמי מהגימנסיה הריאלית משנת תרפ"ח (1928). לאחר עיון במסמכים בארכיון הציוני מצאתי שבשנת 1928 שכנה הגימנסיה הריאלית ברחוב בצלאל ליד בתי חסבון (היום ברחוב המתמיד שהוא סימטה מרחוב הלל). לא ידוע לי האם המבנה ליד בתי חסבון שבו שכנה הגימנסיה הריאלית בשנת 1928 עומד עדיין על תילו.

לסיום אומר, שמדי פעם שואלים אותי מה מניע אותי להמשיך ולחפש בשורשי המשפחה. ובכן, ברור שהנושאים ההסטוריים של ירושלים ושל יהדות ליטא במאה הקודמת ובמאה הנוכחית, הנם מרתקים מבחינה הסטורית. וכאשר שזורים בנושאים אלה גם תולדות המשפחה, העניין הופך להיות מרתק פי כמה וכמה. אך, המניע העיקרי להמשיך ולחפש, הוא חסרונם של הורי וגעגועי העזים אליהם. הנבירה בשורשים, הסיורים בשכונות ירושלים אשר בהן גדלה אמי, גורמים לי להיות בקשר תמידי עם הורי, לא להתנתק מהם ולחשוב עליהם כמעט מדי יום ביומו.

מקורות שבהם נעזרתי:

1. גרייבסקי פ. "זכרון לחובבים הראשונים", כרכים א' וב'.
2. לונץ א.מ. "קורות היהודים בירושלים" ירושלים כרך י"ג.
3. מורגנשטרן א. "משיחיות ויישוב ארץ ישראל".
4. "תולדות חכמי ירושלים" בעריכת א.ל. פרומקין וא. ריבלין, כרך ג'.

מאמר אורח

מסע לשורשי משפחתי מבני ישראל - הודו יצחק שאול סנקר

ההחלטה להכנת עץ החיים התחילה במשרד הרבנות בטבריה ב-1963 כאשר נרשמתי לנישואים לקבלת אישורים לחופה. אז לרבנים היה ספק על יהדות בני-ישראל מהודו ובגלל הספק, שאלו על שמות האבא, סבא, האבא של סבא וכו'. כאשר הוא שאל על אבא של סבא לא ידעתי את שמו. לכן ביקש ממני להביא שני עדים שיעידו שאני יהודי. לכן עשיתי זאת. למרות זאת בקש ממני להיתפשט בחלק התחתון לבדיקת ברית. (עלי להדגיש שהייתי במדי צה"ל והתגייסתי לשירות סדיר בגיל 22).

בשנת 1966 השתחררתי משירות סדיר והתחלתי להפגש עם זקני המשפחה משפ' סנקר ברחבי הארץ וגם בעזרת אחי הגדול יוסף הגר בנהורה באזור לכיש. ובשנת 1980 הגעתי לתוצאה ראשונית של עץ החיים (ראה איור) והצלחתי להגיע עד לאבא של הסבא שהיה חיי באמצע המאה ה-19.

יום אחד הגיע לידי ספר של HAEM SAMUEL KEHIMKAR¹ שנכתב ב-1897 והודפס בשנת 1937 ע"י השליח הציוני בהודו הנכבד Dr. Immanuel Olsvanger. בגלל קושי בהשגת ספר ישן זה, ידידי Abraham Erulkar מאשקלון השאיל לי את הספר ואישר לי לצלמו. הספר מכיל 300 דף! עיינתי בו מילה במילה ומצאתי עוד 8 Sankar. אלו המצויינים בספר היו מכובדים ותרמו הרבה להיסטוריה של בני-ישראל, למשל מוקדם (Muccadam - מנהיג אזרחי של קהילה), מורה, קצין בצבא הבריטי, ושניים היו מעורבים בבניית בתי-כנסת. כאן היתה השאלה האם הם קשורים למשפחתי? ואם כן אני מגיע לעוד מאה שנה אחורה - לאמצע המאה 18, וזה כבר הרבה, כי כל ההוכחות בכתב על היסטוריה של בני-ישראל מתחילה ממאה הזאת.

לפי שם המשפחה בארץ קל לזהות בני-ישראל. השם משפחה מסתיים ב"קר", כמו שמי סנקר, פירוש של קר הו "מ" ו-סן זהו שם של כפר בקונקן. מקום זה במערבה בהודו על יד בומבי זאת אומרת מכפר סן (Sahan). חבל שישנם משפחות ששינו את שמות המשפחה שבו אין "קר" כך נוצר קושי בהמשך עבודתו של חוקר הייחוס. לפי שימוש בסטטיסטיקה שמופיע במאמר של H.G. Reissner² ובספר של Benjamin J. Israel³, הגעתי לחישוב שבכפר סהן (Sahan) באמצע המאה ה-18 היו בערך 12 ראשי משפחות סנקר.

במאה ה-19 הם היתפזרו בכפרים באזור Kolaba (עכשיו נקרא Raigad) ב-Konkan. רוב משפחתי מצד אבא עברו ל Revdanda, ויש מספיק הוכחות בבית הקברות המקומי. בסוף מאה ה-19 המספר ראשי משפחות עלו בערך ל-22.

בלוגיסטיקה לא קשה לחקור את השורשים של משפחות בני-ישראל בגלל שהם גרו לפחות מ-175 לפני הספירה באותו מקום שאורכו כמו מברא-שבע עד אילת (243 ק"מ). בנוסף לא היו הרבה בני-ישראל: ב-1941 סך כל היהודים בהודו היה 22,480 שזה כולל יהודי קוצין ואלה שבאו מעירק. מתוכם היו 14,805 בני-ישראל שהם 65.86%.

כפי שצוין למעלה ה-"קר" עוזר לחוקר הייחוס. סה"כ "קר" הם 142-138 והמספר של כל ה"קר" מצתמצם ל-105 בערך. בוודאי יש משפחות גדולות וקטנות וידוע שסנקר אחד מהגדולים. בכל זאת לפי הערכתי לא היו יותר מ-160 אנשים בדור אחד. השמות הפרטיים של המשפחות הולכים כמו בעדות יהודיות אחרות לפי שם אבא וסבא, בדרכי הנכד מקבל את השם של הסבא. לדוגמא בני שאול (שי) בן יצחק, ואני יצחק בן שאול. יצחק זהו שמי ושאול זה שם אבי.

1. HAEM SAMUEL KEHIMKAR, "The History of the Bene Israel of India", (Tel Aviv - 1937).
2. H.G. Reissner, Indian Jewish Statistics 1837-1941, Jewish Social Studies, ol XII, 1950, NY.
3. Benjamin J. Israel, "The Bene Israel of India", Orient Longman Ltd, 1984.

משולחן העבודה של חברינו

בחיפוש אחרי שורשי

חלק ב' (חלק א' הופיע בשרשרת הדורות 9/1)
ולרי לדיז'ינסקי

הצבא הגרמני נכנס לחרקוב ב-22.10.1944 ומשפחתי יחד עם 30,000 יהודי העיר היו קרבנות "הפתרון הסופי". עם שחרורה של חרקוב מונתה ועדה ממלכתית מיוחדת בראשות האקדמאי א.נ.טולסטוי. הדו"ח שלה שפורסם ב-5.9.1945 בשם "ירי המוני של יהודים על ידי רוצחים גרמניים בגיא דרוביצקי" מתאר בפרוטרוט כיצד נהרג לייב יחד עם 400 יהודים אחרים בבית הכנסת ברחוב משנסקיה. צילה ומשפחתה הגיעו לגיטו זמני במפעל לבנית מכוונות, מקום שבו ירו ביהודים והיה שם "קבר חי" שממנו נשמעו האנחות של אלה שנקברו חיים...

ונחזור לחלק אחר של המשפחה - בזמן שהגברים היו בחזית ברחו סבתי איטה ובתה אמה עם בנה ויקטור בוטשטיין בן הארבע מזרחה. הם רק נעצרו באריס בתחנה קטנה ליד אלמה אטה, כי ויקטור הקטן חלה ומת בזרועות אמו. שם הן החליטו להשאר. אבי ששרת במטכ"ל של הצבא במוסקבה, שלח חבילות וכסף לשם. באריס נולדה בת דודתי לריסה ב-1942 לאחר שאביה אברהם בן אלט-אברום ביקר אותן בחופשה קצרה מהחזית.

למרות החרבן והמות קרו גם ארועים אחרים ראויים להזכר. כך למשל נפגשו אבי ואמי בריקודים במועדון הצבא האדום במוסקבה ב-1944.

לפני המלחמה גרה אמי אולגה עם דודתה אולגה אבלאני, הבת הבכורה של ישראל אברמוביץ מיכלס ואשתו קיילה בת אהרן גלזמן, שאחינה היה בעל בית חרושת לצעצועים. אמי נישאה לאלכסנדר צלסצוב, שחקן בתיאטרון הורייטי בלנינגרד ובנם יורי נולד בפברואר 1942. הדודה אולגה ויורי הקטן נפטרו במצור לנינגרד ונקברו בבית הקברות המפורסם פיסקרבווי. אמי שעבדה כטלפוניסטית ושמעה בקול של אוקראינית זקנה שאמרה לה: "לכי מכאן יהודיה, אין לנו מה לאכול כאן גם בלעדיך". בגלל חולשתה היא איבדה את מקום עבודתה וכך הגיעה ב-אביב 1942 למוסקבה ב"דרך החיים" המפורסם. סיפורה על הפצת הרכבת שלה וכיצד שכבה בדשא כשהיא מתפללת לאלהים בפעם הראשונה בחייה נחרת עמוק בזכרוני מימי ילדותי המוקדמים.

במוסקבה הגיעה אולגה לאימה מינה ולשתי דודותיה מרים גוזינסקי ופריידה-מריה מיכלס שהיתה לה בת נטשה בת תשע. הן הכירוה רק בקושי, כי היא היתה כה כחושה שנראתה יותר זקנה מסבתה קיילה בת השמונים... בהיותה חולה ואלמנה היה עליה להאבק על חייה, אבל אחרי שנתיים היא נישאה לאבי יצחק לדיז'ינסקי שעבר לבית המיכלסקים. (הם זכו לחגוג את חתונת הזהב ב-1994). בהיותה בהריון אתי ב-1944 אמרה אמי: "ילד זה יהיה מאושר אם הוא יוולד אחרי המלחמה". ואכן הייתי מאושר, למרות משפחתי היתה במעמד של "אויבי העם", בגלל המאסר של אחי סבתי וולף ולדימיר מיכלס ב-5.6.1939. היתה לו קריירה מזהירה כדיפלומט כקונסול כללי של ברה"מ בדנציג בשנים 1937-1938, שהיתה אז חלק מגרמניה. הוא הצטרף לבולשביקים ב-1918 והתפרסם כעתונאי. בשנים 1920-1922 וב-1930-1931 הוא עבד במטה ה-NKVD במוסקבה. כעתונאי טס ב-1925 לסין וכתב ספר "מהקרמלין לחומת סין". מ-1934 הוא עבד במשרד החוץ. מיכלס מוזכר בכתבי לנין בכרך 29, עמ' 405 במכתב 201). מקום קבורתו לא נודע לנו במשך חמישים שנה. רק ב-1993 פורסמה הרשימה של אלה שנורו וטוהרו (Rasstrelniye Spiski, Moskow 1993) ובה מופיע השם של דודי ובספר זכרון מסודר לפי אלף-בית נכתב במס' 875 שמוצאו מאודסה. הייתי זקוק לשלושה מסעות למוסקבה כדי לסדר את הפורמליות הקשורה לקברי המשפחה. פניתי יחד עם דודתי נטליה ולדימירובנה רוזנן לבית מיכליס למשרדי ה-KGB ב-22 Kuznetzki Most, משרד המודיעין של מרכז Memorial 12 Karetny Pereulock ומשרד העיר מוסקבה, Ritual, 4\5 Nikolskaya - כלם בקרבת הקרמלין. קיבלתי רשות להקים מצבה על קברה של אמו של ולדימיר (סבתי רבה) ולרשום את כל הקברים על שמי וגם קיבלתי את כל מסמכי המשפחה שנשללו מאתנו במשך כ-50 שנה.

גדלתי עם סיפורים על אומן ואיגטובקה (אנטבקה באידיש) ליד קייב מאבא ועל אודסה מאמי וסבתי. מצד הלדיז'ינסקים הייחוס לאנטבקה שהתפרסמה הודות ל"טוביה החולב" של שלום

עליכם. זה מקום ההולדת של סבתי איטה ושם נקבר קרובנו הצדיק מרדכי טברסקי ב-1837. הרבי האחרון היה רבי אהרן אלימלך, בן דודה של איטה.

בספר "החסידים הגדולים" מאת רבי אברהם יצחק ברומברג בכרך ט' קראתי בעניין רב על ביתו של רבי יעקב ישראל ההורנוסטיפולי, שעבר אחר כך לצ'רקסי ונכדו מרדכי דב בר טברסקי. אביה של איטה הובא לבית זה בילדותו כבן לווייה ושותף ללימודים של ברל הקטן. יותר מאוחר הוא נעשה חלק מהמשפחה והגבאי של רבי מרדכי דב, שאבי הכירו דרך סיפורי אמו.

בהיותי מרצה אורח במגבית היהודית בארה"ב ב-1992 פגשתי פרופ' למשפטים בברוקלין בשם טברסקי והוא האח התאום של הרבי של הורנוסטיפול במילווקי הרב יחיאל מיכל. כשסיפרתי לו על תכניתי לנסוע לאוקראינה כדי לחקור את תולדות משפחותינו שם הוא, הנכד של הצדיק המפורסם ברך אותי.

מאז ביקרתי באוקראינה מספר פעמים ואספתי מסמכי המשפחה, תצלומים ישנים וזכרונות של כמה קרובים בקייב, אודסה, חרקוב וביליה-צ'רקוב. כן התכתבתי עם בני המשפחה שהיגרו לארה"ב וביקרתי בהזדמנויות שונות את המשפחות Vakhnianski, Kitover, Shernopolski ואחרות ברוסיה ובישראל. אם יש למישהו מידע על בני משפחות אלה בארגנטינה שהובאו לשם מאומן על ידי לוי שרנופולסקי, אודה לו מאד אם יתקשר אתי.

אסיים בהרפתקאה גניאלוגית שהתחילה בחדר הקריאה של אוניברסיטת תל אביב - עיינתי בספר "בית הקברות הישן בתל אביב" ונתקלתי בשם גלזמן, שהוא שם הנעורים של אם סבתי קיילה אהרובנה. קראתי שם - "גלזמן יצחק אריה (לייב), בן דניאל. נולד באודסה ב-1854. הוא היה בעל בית חרושת לצעצועים באודסה ומוצריו זכו לאות הצטיינות. הוא הגיע לארץ ב-1922 ונפטר ביי"א כסלו תרפ"ז.

ואחריו - גלזמן פרל בת יעקב, נולדה באודסה ב-1922. היתה אשתו של יצחק לייב גלזמן ועלתה ב-1922.

בקראי שורות אלה ראיתי בדמיוני את עצמי משחק בחיילי עופרת, בבובות קטנות ובמזחלה זעירה בקיץ 1955. בהיותי בן עשר. שתי סבתותי שוחחו ביניהן על התלהבותי מהצעצועים החדשים וקשרוה לבית החרושת לצעצועים של הדוד באודסה. וגם נזכרתי ברמז המסתורי של אמי: "חפש את הגלזמנים בפלשתינה". אבל תמיד ידעתי משלוש הנשים האלה שמשפחת גלזמן היגרה ב-1905 לסין!

מה עושה גניאלוג? מצאתי בספר הטלפונים 15 משפחות גלזמן, כששני הראשונים היו גלזמן אריה. טילפנתי עוד באותו הערב לאחד מהם בזכרי ששמות פרטיים נשמרים במשפחה. ואכן אריה אישר שהוא צאצא של המשפחה מאודסה שהגיעה לארץ דרך חרבין שבסין. בפגישתנו הוא הוסיף שסבו דניאל הגיע לארץ ב-1905. מבני דודיו עמי גלזמן בחיפה וגדעון פדוביץ בתל אביב קיבלתי העתקים ממסמכי המשפחה באודסה וחרבין כולל כרטיס הביקור של סבה: "יצרן של חיילי עופרת וצעצועים אחרים, דניאל לבוביץ גלזמן, אודסה."

"מפגש משפחתי" ב"שרשרת הדורות" אביבה נאמן

ב"שרשרת הדורות" 9/1 התפרסמו שני מאמרים במדור משולחן העבודה של חברינו: מאמרי - "הרווחים שלי" מהסמינר בירושלים ומיד אחריו מאמרו של ולרי לדיז'ינסקי - "בחיפוש אחרי שורשי".

כתבתי שבסמינר נפתח אשנב לכיוון חדש בחקר משפחת נוימן (Neumann), שבארץ היו למשפחת נאמן, כי יתכן שלפני המעבר להונגריה היו משפחות נוימן בליטא ועקבותיהם נמצאו בעיירה פיקלה שבצפון מערב של מדינה זו.

עם פרסום העלון התקשר אלי ולרי לדיז'ינסקי וסיפר שרעייתו לאריסה היא בת למשפחת נוימן וסבה נולד בעיירה פיקלה.

לצורך המשך המחקר זימנתי בביתי פגישה בה נוכחו יצחק (איזי) ותחיה נוימן. איזי הוא הגניאלוג של משפחת נאמן, מצאצאי ישראל נאמן שאת עקבותיו מצאתי במסמכים בארץ בתחילת

שנות ה-40 של המאה הקודמת שצאצאיו היו בין מתיישבי פתח תקווה ותל אביב, ולרי ולאריסה לדיז'ינסקי, אמנון גאבר ואני, שאבי-סבי עלה בעליית הרבנים מהונגריה לירושלים.

הפגישה היתה לבבית ונרגשת, כשכל אחד הניח את אילן היוחסין שלו על השולחן ויחד חיפשנו את נקודות המגע. היה גם עץ המשפחה של ג'רי בקר (Jerome Becker) מושינגטון שהראה לי בסמינר ששם משפחתו המקורי הוא נוימן מהעיירה פיקלה שבליטא.

ההתרגשות גברה כשגילינו נקודות דמיון בין ארבעת העצים: הדור הקדום ביותר בעצים של איזי ושל לאריסה הוא שלמה נוימן, שם שהיה ידוע גם במשפחתי. יחד עם זאת שלמה של איזי ושלמה של לאריסה אינם בני אותו הדור. בעץ של איזי מצויין אחד מנכדיו של שלמה נוימן בשם נחום-דב ואין עליו כל פרטים. שם זה דוקא מוכר לי - סב-סבי היה ר' נחום-דב נוימן. בעץ של ג'רי בקר בשמות הבנים בדור הראשון נמצאים שלמה ומרדכי - שמות התואמים את השמות בעץ של לאריסה. כן נמצאים בעץ של ג'רי בדור הראשון הבנים בעריש וחיים הזאים לשמות בדור הבנים בעץ של איזי. למעשה השמות בדור הבנים אצל איזי ובדור הראשון של ג'רי זהים לחלוטין. אין בעץ של איזי התייחסות לעיירה פיקלה, אלא לעיירות הנמצאות ממש בקרבתה, לעומת זאת אצל ג'רי, לאריסה ואצלי יש מסורת שהמשפחות מוצאן מפיקלה.

בסיכומה של הפגישה הסכמנו:

א. שלא הוכחנו בפגישה זו שאנו בני משפחה אחת.

ב. סימנים רבים, שאינם הוכחה ממשית, מראים על קרבה - האזור הגיאוגרפי הצמוד של משפחות איזי, ג'רי ולאריסה. השם נחום-דב בעץ שלי ושל איזי, השמות הפרטיים הזאים של בני המשפחה כלם מצביעים על הצורך במחקר מעמיק יותר.

החלטנו לערוך את העצים בצורה אחידה כדי להקל על המחקר ובכחות משותפים לחקור בקטע של משפחות נוימן בצפון מערב ליטא בסוף המאה הי"ח עד אמצע המאה הי"ט.

כיצד התודעתי אל החברה הגניאלוגית הישראלית לבנה דינרמן

"נעשה ונשמע", מלים אלה עברו כנראה אצלי את מבחן הזמן כאשר כאתנומוסיקולוגית חברו להם הסקרנות הטבעית שבי להכיר מסורות, שורשים, ספורי עם, שירי עם וכו' והרצון לשמר כמה שיותר למעננו ולמען הדורות הבאים בעיקר דברים שפעם היו מובנים מאליהם והיום, לצערי כבר לא. מה עוד והאנשים שיודעים את הדברים הולכים ופוחתים ואני חוששת שמידע רב הולך ונעלם אתם.

את צעדי הראשונים בחיפוש מקורות שם משפחתי לפני נישואי, אלבליה, עשיתי בעקבות השורשים שבעלי הצליח למצוא לגבי שם משפחתו (על זאת אולי אכתוב בהזדמנות אחרת) וכמובן בזכות העבודות שילדי נאלצו לכתוב בבית הספר היסודי על שורשיהם. המידע היחיד שידעתי היה מוגבל והגיע עד לתחילת המאה שלנו. לגבי המוצא ידעתי כי אנו נצר למגורשי ספרד. בחיפוש באנציקלופדיות שונות מצאתי שני רבנים חשובים בספרד במאה ה-13 שנשאו את השם אלבליה. ר' יצחק בן ברוך אלבליה - מקורב לר' שמואל הנגיד ור' ברוך בן יצחק אלבליה - בנו, דיין וראש ישיבה בקורדובה, ידיד של ר' יהודה הלוי ומשה אבן-עזרא, שלמד בישיבה של ר' יצחק אלפסי. כמו כן הופיע השם אלדלג יצחק-פילוסוף במאה ה-13 בספרד הצפונית מכאן שהקידומת Alb קימת מזה דורות. תגלית זו גירתה את סקרנותי וכיון שידעתי כי שורשי נמצאים באיסטנבול - איזמיר - רודוס - סלוניקי קיוויתי למצוא מידע שם.

ב-1994 נפלה בחלקי ההזדמנות לנסוע לאיסטנבול וניצלתי את ביקורי שם על מנת לנסות ולמצוא קצה של חוט. נסעתי מצוידת בשם של עורך העתון "שלום", של הקהילה היהודית שם. והוא למזלי הפנה אותי לגבי לילה איפקר, העומדת בראש הארגון "שורשים" - ROOTS שמונתה ע"י החכם באשי (הרב הראשי של הקהילה היהודית באיסטנבול). ממנה התברר לי כי אין מאפשרים לכל אחד גישה לפנקסי הקהילה. כמו כן סיפרה לי כי היא עומדת להגיע לארץ לסמינר הבינלאומי לגניאלוגיה יהודית בירושלים והזמינה אותי להשתתף בו. הגבי לילה איפקר הוסיפה לי מידע לגבי השם פוליטי (שם סבתי מצד אמי) ואמרה כי הוא שם שמקורו ביהודים שישבו ביוון דהיינו הרומניוטים.

ידעתי גם כי לסבי מצד אמי (גטניו) היתה אזרחות ספרדית, הכיזד? הגבי אפקר פתרה לי את התעלומה וספרה לי כי יהודים שעבדו בשרות השלטון בעיקר בתרגום זכו לאזרחות של המדינה שאת שפתה דברו.

נפגשנו בסמינר והרווח היה כולו שלי. זה היה הרגע שבו התקיימו עבורי המלים "נעשה ונשמע". בכנס התודעתי לקיומה של החברה הגניאלוגית הישראלית. ההשתתפות בכנס תרמה לי מידע רב ומעניין ואף הביאה ליצירת קשרים עם אנשים שונים בארץ ובחו"ל. בכנס נרשמתי כתברה.

לסיום אודה לכל מי שיוכל לספק לי מידע נוסף על שם המשפחה שלי, לפני נישואי (אלבלה).

לבנה דינרמן, רחי משה שור 1 ירושלים 97232, טל: 867843.

לקט ידיעות Miscellaneous

הכנס השני הבינלאומי על שמות יהודיים

יתקיים באוניברסיטת בר אילן ב 27/26 ביוני 1995.
המעוניינים להשתתף כשומעים או כמרצים מוזמנים לפנות לפרופ' אהרן דמסקי, המחלקה לתולדות ישראל, אוניברסיטת בר אילן, רמן גן 52900, פקס 03-535-1233.

The Second International Conference on Jewish Names

will take place on June 26-27, 1995. For further information please contact Prof. Aaron Demsky, Department of Jewish History, Bar-Ilan University, Ramat Gan 52900, Fax: 03-535-1233.

קמה אגודה למחקר גניאלוגי יהודי ברומניה - המעוניינים להצטרף יפנו לפי הכתובת:
Jewish Genealogical Special Interest Group for Romania.

ROM SIC NEWS, P.O.B. 520583, Longwood, FL 32792, U.S.A. (membership \$20)

המעוניינים בסיור גניאלוגי יהודי לגליציה בקיץ 1995 מוזמנים יפנו בהקדם לכתובת:
Jewish Genealogy Trip to Galicia, July 30, 1995.

Contact: R.R. Foundation, Box 24, Plainview, NY 11803-0024, U.S.A.

Fax: (516) 349-1292.

חברנו החדש דב פוגל חוקר את המשפחות הבאות :

I want to know if anyone is researching the following names:

MOTZKIN perhaps PULTZKER from the areas of Kiev and Minsk

EZZYS Koltanon (Kaunas) Lithuania

VILINSKY Crosz, Lithuania

CUTLER Antipolia (?) Poland

AMSTIBOFSKY Antipolia (?) Poland

KASTRINSKY Galicia

STAMLER Niveson (?) Galicia

NUSSBAUM Galicia

VALFOGEL / VOGEL / FOGEL Mezritch

WENGER Mezritch

My own files are archived at Bet Hatefutzot through Dorot, and are available in GEDCOM format on request. All files go back to the 19th century and the Motzkin family tree go back to the late 18c.

Dov Vogel, Ahad Haam 12b, Raanana 43211.

e-mail hsi@Jerl.co.il or gila@betberl.ac.il

The Letichev Uezd Yizkor Book Project

Letichev Uezd was an area of dense Jewish population in northern Podolsk Gubernia, Ukraine (today, Khmel'nitski oblast). The largest Jewish towns were: Letichev, Medzhibozh, Zinkov, Derazhnia, and Valkevinitz. An international project is underway, with the goal of documenting Jewish life there from the 1500's to today. In the past year over 300 pages of information have been collected from archives in Russia, Ukraine, Poland and from individuals all over the world. Genealogists with roots in this area are encouraged to write to:

Ben Weinstock, 8121-23rd Avenue, Brooklyn, NY 11214, USA.

ספרים חדשים בספרייתנו New Books in our Library

שלושה צנתרין של זהב שמואל אבן אור-אורנשטיין

ביקורת על הספרים שחיבר, ערך והוציא לאור העו"ד שמחה מנדלבוים:

1. "צאצאי הראש"ז? עשרה דורות בארץ מאתיים שנה תקנ"ד-תשנ"ה", ירושלים תשנ"ה 1994
2. כנ"ל כרך שני תשנ"ה 1995. 365 עמ'
3. "תורת ציון" קבוצת חידושי תורה המתחדשים בהררי קודש. תשנ"ה. 373 עמ'.

כתב יד תורני שהשאיר אחריו רבי אברהם שלמה זלמן צורף, אבי משפחת סלומון, עורר את נין-נכדו, הדר' שמחה מנדלבוים, ידידנו וחברנו בחברה הגניאלוגית להוציא לאור שלושה ספרים כבדי משקל. הם מעוררים התפעלות הן מבחינה גניאלוגית-משפחתית והן מבחינה תורנית-תלמודית. הם חשובים גם למחקר כי יש בהם סיפורים ושירים השופכים אור על תולדות הישוב העברי בארץ ישראל מתחילת המאה הי"ט ועד ימינו. משבדק דר' מנדלבוים את כתב היד בעזרת מביני דבר וירא כי צפון בו אך טוב, החליט להוציא לאור בצירוף תולדות המחבר ותולדות צאצאיו. כיצד נאסף החומר על הצאצאים ראה במאמרו של דר' שמחה מנדלבוים בעמ' 2.

בספר הראשון הוא לא הכניס את כתב היד התורני, כי חשב שמן הראוי לפרסמו בנפרד. מופיעים בו רשימת הצאצאים לדורותיהם, "יזכור" לנופלים על מזבח העם והארץ, דפים, שערים, ושיר הקשורים למשפחה, צוואת רבי יואל משה סלומון, נכד הראש"ז ותמונות משפחתיות. בגלל הזמן הקצר יחסית שהוקדש לספר הופיעו בו טעויות לגבי כמה ענפים מבני המשפחה ועל אחרים לא נודע כלל.

הופעת הספר עוררה את בעלי התודעה ההסטורית מבני המשפחה לחפש ולגלות מכמנים בארכיוני אבותיהם וכך נמצאו כתבי יד תורניים וכלליים, סיפורים ושירים השופכים אור על אורחות חייהם של בני המשפחה. השקדים והצימוקים הם במידע החדש על ההסטוריה של א"י בכלל ושל ירושלים בדורות האחרונים בפרט. וכמו כן נוסף חומר רב על ענפים של המשפחה שהתקשרו לאחר הופעת הספר ואחרים מסרו הוספות, תיקונים ותמונות.

הגה הדר' מנדלבוים רעיון להוציא בבת אחת שני ספרים - האחד יעסוק בתיקונים ובהוספות וכך אנו מוצאים בו כתבי יד של ר' מרדכי צורף ושל ר' יואל משה סלומון על ייסוד "נחלת שבעה" ו"פתח תקוה", זכרונות של ר' טוביה סלומון, זכרונותיה של חיה צביה וולנסקי, ההסטוריונית של המשפחה, רשימות ר' ישעיה דב קרלין על הארועים הקשורים בחצר "חורבת רבי יהודה החסיד", סיפוריו של ר' שלמה זלמן סלומון וסיפוריו המרתקים של דודי אריה וידמן שתיאר את אישיה של שכונת "שערי חסד" ותולדותיה. כמו כן הובאו מספר מאמרים פובליציסטיים והסטוריים של אבי, ר' יצחק א. אורנשטיין הי"ד, ארבעה מאמרים שלי על ירושלים. פרק מיוחד הוקדש לשירים מפי ראשוני המשפחה ודורות מאוחרים, ביניהם שיריו של ר' יצחק אלימלך ברילנט הטבולים ביגון ובדמע על תולדות בני משפחתו. הוכנסו גם דברי נציגי המשפחה שהושמעו בכנס המרכזי על תולדות בני המשפחה - הרב עודד וולנסקי על

הראש"ז, פרופ' משה מנדלבוים על תרומת צאצאי הראש"ז לכלכלת הארץ, הניין יואל משה חשין על סב-אמו העסקן הירושלמי חיים שלמון (סלומון), פרופ' רפאל אוקו הנשוי ליעל בת הדור השישי, בתו של שלמה זלמן סלומון שהיה בעל הדפוס השני שהוקם בירושלים ושמואל אבן אור על בית הוריו. ונוסף גם מפתח שמות הצאצאים.

הספר השלישי "תורת ציון" נקרא על שם כתב העת התורני הראשון שיצא בירושלים על ידי ר' יואל משה סלומון וחברו אריה לייב הורביץ. הוא כולל את דברי הגאון ר' שלמה מטולטוצ'ין, מזקני המשפחה ותלמידו של הגאון מוילנא, אבן שלמה - ראשי תיבות אליהו בן שלמה הגר"א. דברי תורת הראש"ז "מנחם ציון" בכתב יד. המחבר קרא לכתבי הראש"ז בשם זה, כי כך קרא הראשון לבית המדרש הראשון שבנה בעיר העתיקה בחצר רבי יהודה החסיד בשנת תקצ"ג (1833).

כתבים של זקני המשפחה ושל בני הדור הצעיר. שני מאמרים של אבי הר' יצחק א. ורנשטיין על תקנות לקימום חרבות ירושלים ויישובה. בספר הוכנסו הקדמות לכל פרק ובהם פרטים חשובים לתולדות האישים הנידונים.

תולדות משפחת כהן

מאת דני י. כהן ובני משפחתו

הוצאת המשפחה, ירושלים תשנ"ה - 1995, 139 עמ'.

אסתר רמון

דני י. כהן נולד בהמבורג ב-1921 ונפטר בירושלים ב-1989. הוא היה הראשון שהרצה על גניאלוגיה יהודית בקורס לארכיונאים בבית הספר לספרנות בירושלים והוציא ב-1962 חוברת הדרכה לגניאלוגיה (המצויה גם בספרייתנו).

בסוף מלחמת העולם השנייה נסע פעמים רבות לאירופה והצליח להביא חומר ארכיוני חשוב מאד של הקהילות היהודיות בגרמניה בכלל ושל המבורג בפרט לארכיון המרכזי לתולדות העם היהודי בירושלים, שבראשו עמד בשנים 1957-1986. בכל אלה תרם תרומה חשובה ביותר להתפתחות הגניאלוגיה היהודית בארץ.

עוד לפני עלייתו ארצה ב-1935 אסף דני מידע גניאלוגי על משפחתו והמשיך במחקרו זה במשך כל ימי חייו בארץ. גם לימודיו האקדמיים בהסטוריה וגם עבודתו בארכיון הנ"ל סייעו לו בהעמקת מחקריו.

הוא כתב את ספרו על תולדות משפחתו ב-1943 בגרמנית ושאר לתרגמו לעברית בצורה מושלמת יותר, כי ראה בתולדות המשפחה סמל לרציפות ההסטורית של העם היהודי. לצערנו לא זכה להשלים משימה זו בגלל פטירתו בטרם עת.

אחותו רות דרור השקיעה מאמץ וידע רב בתרגום ובעריכה של החומר הרב. ויחד עם אשתו בבה עמלה במסירות ובאהבה על ההוצאה לאור של הספר בעברית בצורה נאה ובהירה. הגרפיקה והעיטוב בוצעו בסטודיו של החתן ג'קי לוי.

הספר אמנם מיועד למשפחה ובעיקר לילדים ולנכדים, אבל כל גניאלוג ימצא בו עניין רב הודות למחקר הקפדני, ההגשה הנאה, עצי המשפחה ושפע האיורים. מחקריו הנרחבים שאינם כלולים בספר נמצאים בארכיון הכללי לתולדות העם היהודי.

המשפחות הנחקרות המופיעות בספר זה הן: כהן-וולזראדע (Walsrode), ואגנר (Wagner), אולדנבורג-גולדשמידט, וואליך (Wallich) בוורמס ובהמבורג-אלטונה, כהן-הנאו ונורדן ומעלריך (Melrich).

חמשה נספחים מעניינים לספר: אלטונה, "מחלוקת קמיעות", דר' אליעזר לאב (Loeb), המבורג וגליקל מהמלך שגם אליה קשורה המשפחה. המשפחה תרמה את הספר לספרייתנו.